

Društvu je svrha oživotvoriti etične ideje. Tko u društvu zlo čini, taj radi proti svrsi društvenoj — dakle vriedja i društvo i etične ideje. Društvo kao nosilac istih ideja ima povredu odmieniti to jest kazniti uzročnika njena. Kazna po tom nije nipošto barbarska; ona je sveti postulat povriedjenih etičnih ideja; ona je zadovoljštinom, koja se svim njim daje. Stoga ako se kaznom zadovoljava samo jednoj od idejâ, onda se odmah očituju kolizije.

To dokazuju razne teorije kaznene. Teorija zastrašna traži, da se zadovoljština dade samo ideji savršenosti. Kazna ima — veli ona — krivca opametiti, a okolinu zastrašiti. Kazna će po tom svoju svrhu to prije polučiti, što bude stroža i veća. Ali što će na to pravednost, koja zahtieva razmjernu odmjenu? što li blagohotnost, koja hoće svakomu dobro? Teorija popravna veli, da valja samo zadovoljiti ideji blagohotnosti: kaznom se ima popraviti krivac moralno. Nu s tim se ne može slagati ni pravednost ni savršenost; popravna teorija naime pruža zločincu materijalno i idejalno dobro, a za onoga, koji od njega strada, slabo ili nikako ne mari. To očevidno nije etično. Napokon teorija odmazana hoće, da se zadovoljština dade samo ideji pravednosti; jer kazna mora izravnati povredu. Tako mišljaše i Hamlet, kad je kanio otea si osvetiti na ubojici Klaudiju. Ovoj se teoriji opire ideja blagohotnosti i savršenosti; njom bi se s vremenom razvilo barbarstvo i duševna surovost; a osim toga se neda u svakom slučaju odmjeriti odmjena razmjerna povredi. To je u odnošajih medj osobami često fizična i moralna nemogućnost.

Što se dakle ima učiniti, da se kolizije odklone? Sve tri teorije imadu se stopiti; jer svaka od njih ima neku prednost pred drugima. Tako zastrašna; jer počiva na endajmonističnoj naravi čovjeka. Istina je naime, da strah od kazni često — u priprostih ljudi većim dielom — ugušuje zle hotnje, koje no